

DOĞAL SİTLER - İZMİR VE ÇEVRESİNDE İRDELENMESİ

Prof. Dr. Bahar TÜRKYILMAZ
bahar.turkyilmaz@ege.edu.tr

GİRİŞ

Ülkemizde doğal sitler ile ilgili koruma biçimini belirleme ve onaylama yetkisini T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile ona bağlı Bölgesel ve Yerel Koruma Kurulları kullanmaktadır. Doğa koruma ile ilgili çalışmaların, yeterli bilgi birikimi ve bilimsel çalışmalara dayandırılması gerekmektedir. Bugün Türkiye’de hızlı kararlar alma konumunda olan koruma kurullarının gerekli uzmanları içermediği ve çalışmaların da tam anlamıyla bir bilimsel temele oturtulmadığı da bir gerçektir. Çünkü Türkiye’de doğal sit olgusu aslında özellikle kıyı alanlarının hızlı bir şekilde yapılaşmasını engellemek amacıyla ortaya çıkarılmış ve yapılaşmanın hızla artışı engellemenin için de, hızlı kararlar üretme zorunluluğu oluşmuştur. Bu nedenle de çok detaylı ve bilimsel düşünmeden üretilen kararlar, ülkeyi, alanların korunmasından çok yapılaşmanın teşvik edilmesi noktasına getirmiştir.

Türkiye’de doğa koruma alanları doğal sit statüsünde belirlenirken her ne kadar yerinde yapılan incelemeler dikkate alınsa da geniş çaplı bir veri tabanına dayalı haritalama, belli bir bilimsel yöntemle dayalı sorgulama çalışmaları ile bilgisayar ortamında kararlar üretilmediğinden, sonuçta Kültür ve Turizm Bakanlığı’nı çıkmaza sürükleyen hatta maddi kayıplara neden olan davaların ardı arkası kesilmemektedir. Üstelik harita üzerinden, belli bir ölçüte dayandırılmadan geçirilen sınır çizgileri, mülkiyet hakları ile ilgili sorunları ortaya çıkarmakta ve sonuçta kesin sınır koordinatları belirlenmemektedir. Bu alanlar derecelendirilerek belirlenmekte ve üç derece altında değerlendirilmektedir. Bu derecelendirmede 1. dereceden 3. dereceye gidildikçe koruma öncelikleri azalmaktadır. Bu durum koruma kurullarınca alınan ilke kararlarındaki sit tanımlamalarında da gözlemlenebilir.

Bu kararlara göre;

I. Derece Doğal (Tabii) Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

II. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır. Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilememektedir.

III. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlardır (www.mo.org.tr/mevzuatDocs%5C659-ilkekarar.doc).

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi, doğal sit adı altında doğası koruma altına alınan alanlar yapılaşmaya endekslenmiş, bu alanları belirleyen kriterler ortaya konmamıştır. Arkeolojik sitler, kültürel alanlar olduklarından belirleme kriterleri daha belirgindir. Çünkü doğal alanlarda mevcut doğal döngü, ekosistem dengesi ve ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye değişen koşullar kriter belirlemede koruma kurum ve kuruluşlarını zorlamaktadır. Bu amaçla yapılmış olan bilimsel çalışmalar da koruma kurulları tarafından dikkate alınmamaktadır.

Sit kararları, yıllar içinde oluşan değişik baskılar sonucu değişmekte ve buna bağlı olarak, Koruma Amaçlı İmar Planları da değişime uğramaktadır. Burada en önemli etken Türkiye'deki rant kaygısıdır. Ülkesel kaynakların ve yatırım araçlarının birikimini üretim sektörleri yerine arazi rantına yönlendirmesi de doğa koruma alanlarına (doğal sitlere) olan baskıları arttırmıştır. Bunun dışında özellikle doğa koruma alanları (doğal sitler) aleyhine yaşanan bir başka gelişme de, doğal sit olgusunun kamuoyunda yatırımlara/ gelişmeye karşı olduğu tezidir. Doğa koruma alanlarının gündeme gelmesi ve doğal ve kültürel varlıkları koruma kararları da genellikle arazi rantının söz konusu olduğu ve dolayısıyla yapılaşma baskısı olan yerlerde yapılaşmaya karşı oluşturulmaktadır. Bu durum doğal alanların varlığını gerektiren; doğal sürecin korunması ve geliştirilmesi, yaşam ortamlarına (fiziksel çevreye) doğal sürecin katılması ve doğal özelliklerin sürdürülebilmesi ile çelişmektedir (Zafer, 1991).

TÜRKİYE'DE DOĞAL SİT SORUNLARI

Koruma alanlarının belirlenmesi ve sınıflandırılmasındaki amaç, korunması gereken alanların koruma amaçlarını belirleyerek mevcut duruma uygun yönetim ve koruma stratejilerinin ortaya konulmasını sağlamaktır. Bugün pek çok ülkede sahip olunan doğal miras örneklerinin korunması gerekliliği, ulusal düzeyde kabul edilmektedir. Yeryüzü ekosistemlerinin korunması, uluslararası bir çabayı gerektirmektedir.

1. Doğa koruma alanları ile ilgili birçok tanım ortaya konmakla birlikte literatürlerde Türkiye dışında doğal sit kavramını kullanan hiçbir ülkeye rastlanılmamıştır. Ancak doğal sitler, doğal yapısı ve özellikleri korunacak alanlar içinde bazı tanımlar oluşturulmuştur Gülez (1984). Doğal sitleri, topografik, hidrolojik, biyolojik, estetik, algısal, kültürel, tarihsel kaynak değerleri olan alanlar olup bunların hepsinin bir arada olması koşul değildir” şeklinde tanımlamıştır.
2. Doğal sit tanımı ve dereceleri, yasal çerçevede birbirleri ile taban tabana karşıttır. Çünkü tanım eşsizlik, olağanüstülük, nadirlik gibi kavramların üzerinde tanımlamalarda bulunurken, derecelendirme, tamamıyla yapılaşma koşullarına endekslenmiştir.
3. Mevcut yasa, yönetmelik ve kararlarında yer alan doğal sit tanımlamaları ve derecelendirme içeriklerinde bilimsel ölçütler, gerçek veriler ve uluslararası korumacılık uygulamaları temel alınmadığı için, doğal sit kuramı, tanımı ve uygulaması konusunda korumacılık yönünden yetersizlikler ve subjektif değer yargılarının egemenliği yaşanmaktadır. Konu böylece yoruma açık/her bölümün kendi çıkarları içeriğinde ele alabileceği yüzeyselliğe çekilmektedir.

4. Doğal sit olarak saptanan yerlerin kendi içinde ve çevresiyle olan ekolojik ilişkileri ve bu ilişkilerin denge unsuru olan doğal kaynaklar göz ardı edildiğinden kamuoyu doğal siteleri sürekli olarak görselliğin ön planda olduğu güzellik, olağanüstülük gibi niteliklerle değerlendirmektedir.
5. Kısaca doğal sit tanımı ve içeriği, doğal sitlerde derece düşürme ya da sit içeriğinden çıkarma gibi çabaları harekete getirmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu, ilke kararları ile sit derecelerini yapılaşma koşullarına endekslemiştir. Buna göre, doğal varlıklar ve yaşam ortamlarının korunması amacıyla çok, bu tür alanlarda hangi koşullarda ve ne tür yapılaşmaya olanak sağlanacağı ya da yapılaşmanın ne şekilde engelleneceği tartışılmaktadır.
6. Ülkemiz değişik iklim koşulları ve jeolojik-jeomorfolojik yapısına bağlı olarak, değişik doğal varlıklara sahiptir. Böyle bir yaklaşımda, bir doğa koruma alanı için üç ayrımlı dereceye göre üç ayrımlı yapılanma koşuluna uyarlamaya çalışmak, eksik plan kararlarının oluşumunda en önemli neden olarak gündeme gelecektir.
7. Diğer bir sorun da, koruma kurullarının doğal varlıklarla ilgili yeterli uzman içermemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, konuya kültür varlıklarını koruma mantığı ile yaklaşılmasına neden olmaktadır.
8. Diğer yandan, koruma kurullarının “doğrudan karar” kurulları olması, alınan kararlarda subjektif bakış açısının ağırlık taşıması, kurul üyelerinin çeşitli gerekçelerle değiştirilmesi, benzer alanlarda değişen kararların alınabilmesi gibi uygulamalar yaşanan olaylardır
9. Sitlere yönelik karar verme zaman sürecinin uzun tutulması, kamuoyunda bu alanlara ait beklenti ve baskıları gündemde tutmakta, bunun da ötesinde sit kararları etkinliğini yitirebilmektedir. Karar verme süreçlerinde başlıca sorunlardan biri, doğal sitelerin işleyişini ortaya koyan ekolojik araştırma ve metodolojik yaklaşımlardaki eksikliklerdir. Bilimsel kararlar, doğal sitelerin belirlenmesi ve sınıflandırılmasındaki nesnel ölçütleri temel alan ekolojik planlama çalışmalarına ve koruma stratejilerine dayanmalıdır.
10. Sınır belirleme sorunları vardır. 1/25.000 ölçekli paftalar üzerinde işaretlenen, hangi ölçüte ve hangi koordinatlara göre geçirildiği belli olmayan, elle çizilmiş sınır çizgileri, 1/ 5000 ölçekli nazım imar planları ve 1/ 1000 ölçekli uygulama imar planlarına aktarılmada ölçekteki değişimden kaynaklanan duyarlılık sorunu nedeniyle ayrımlı koordinatlara oturmakta ve bu koordinatların da ne derecede duyarlı olduğu bilinmemektedir.
11. Tarımsal (zeytinlik, bağlık, bahçelik alanlar ve tarlalar) ve diğer kültürel yeşil alanların (İzmir-Kültür park) doğal sit bağlamında değerlendirilmesi, doğal sitin varlığı ve savunulmasını da güçleştirmektedir. Bu kadar eksik veriler nedeniyle de açılan davalar sonucu oluşturulan dava dosyalarında kurullar tarafından sunulması gereken alana ait veriler ve belirleme bilgilerini içeren raporlar da eksik kalmakta,

doğal olarak gerçekten korunması gerekli olan alanlar bu nedenlerle yeterince ve kanıtlara dayandırılarak savunulamamaktadır.

12. Temel amacı nitelikli doğal alanları korumak olması gereken doğal sit uygulamalarının, ülkenin sosyo-kültürel, politik dinamikleriyle yönlendirilen imar anlayışına karşı yönlendirilmesi, arsa sahipleri/yatırımcılar ile Kültür Bakanlığını hukuki platformda karşı karşıya getirmekte ve son yıllarda Bölge İdare Mahkemelerine yüzlerce dava açılmasına neden olmaktadır. Burada en önemli sorunların başında çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca alınan plan kararlarına, büyük olasılıkla politik baskıların etkisi ve bazen de yerel yönetimlerin duyarsızlığı nedeniyle, uyulmaması gelmektedir. Ülkenin imar planları, uygulama imar planları, çevre düzeni planları gibi fiziksel gelişmeyi yönlendiren, imara açılmaması gereken doğal ve kültürel alanları harita üzerinde gösteren plan kararları ve yasal kararlar olmasına karşın, bunlara uyulmaması sit kararlarının önemini gittikçe arttırmıştır. Ancak bu kez de doğal sit kararları diğer plan kararlarıyla çatışmaya başlamıştır. Örneğin bir alan hem tarımsal niteliği korunacak alan, hem doğal sit ya da hem doğal niteliği korunacak alan hem doğal sit gibi aynı alan üzerinde değişik plan kararları üretilmeye başlanılmıştır (Türkyılmaz, 2005).

DOĞAL ALANLARDA OLUMSUZ ETMENLER

Japonya'da kırsal peyzajın korunması için 1956'da çıkarılan bir yasaya göre, alanı bozucu etmenler şöyle sıralanmıştır (Anonim, 1964).

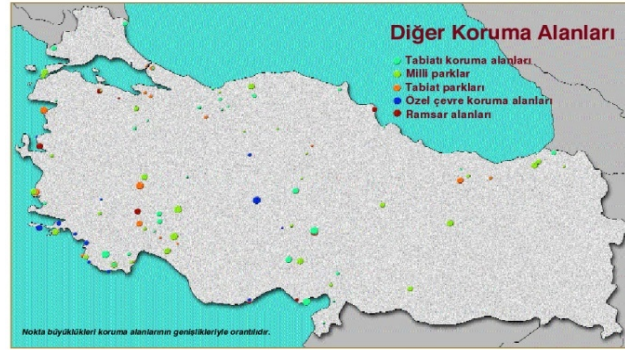
1. Bina inşa etmek, kaldırmak, yeniden yapmak ve genişletmek,
2. Ağaçları kesmek,
3. Maden işletmeciliği, toprak ve çakıl taşımak,
4. Irmak ve göllerin su hacmini/düzeyini değiştirmek,
5. Reklam levhaları yerleştirmek,
6. Arazinin mevcut doğal koşullarını ıslah etmek ya da değiştirmek,
7. Bitki ve bitki soğanı toplamak,
8. Hayvan otlatmak,
9. Çöp yığmak ya da depolamak,
10. Ateş yakmak,
11. Hayvanları, kuşları yakalamak ya da yumurtalarını almak,
12. Gereğinden fazla ve geniş yollar açmak.

TÜRKİYE'DEKİ DOĞA KORUMA ALANLARI VE DOĞAL SİTLER

Türkiye'de doğa koruma alanları ve doğal sitlerle ilgili yapılan çalışmalar sonucu elde edilen veriler aşağıda şekillerle ifade edilmiştir (Şekil 1, 2, 3);

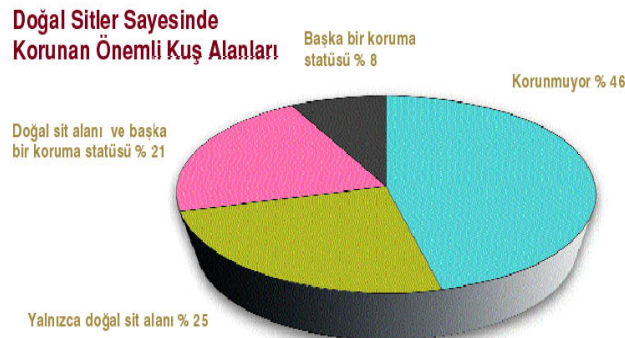

Şekil 1. Doğal Sit Alanları, Türkiye'deki Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanlarını Nispeten İyi Bir Şekilde Kapsamakta (Yeşil Atlas Dergisi, 2003).

(Kaynaklar: Önemli Kuş Alanları-BirdLife International ve Doğa Dergisi, 2003; Önemli Biyolojik Alanlar-WWF-Türkiye 2003; Denizkaplıbağcıoğlu Üretilen Alanlar-DİKD, Önemli Akademi Foku Alanları-BAO-AFAQ)

Şekil 2. Türkiye'deki Diğer Alan Koruma Statüleri Olan Tabiatı Koruma Alanı, Milli Park, Tabiat Parkı, Özel Çevre Koruma Alanı Ve Ramsar Alanı Gibi Düzenlemeler İse Ne Yazık Ki Çok Kısıtlı Bir Alanı Kaplıyor (Yeşil Atlas Dergisi, 2003).

Şekil 3. Türkiye'deki Önemli Kuş Alanlarının Yüzde 46'sının Hiçbir Koruma Statüsü Yoktur.

Uluslararası Öne Sahip Bu Alanların Diğer Bir Yüzde 46'lık Dilimi İse Doğal Sit Statüsüyle Korunuyor Ve Bunların Yüzde 25'lik Bir Kısımının Doğal Sitten Başka Hiçbir Koruma Statüsü Yoktur. Başka Bir Deyişle, Doğal Sitin Yaptırımları Gevşetildiği Takdirde Önemli Kuş Alanlarının En Az Yüzde 25'i Tehlike Altına Girecek. Oysa Bu Alanlar, Aday Ülke Olduğumuz Avrupa Birliği'nin Yasal Kriterlerine Göre Natura 2000 Alanı Statüsüyle Korunması Gereken Doğal Coğrafyalar Arasında Yer Alıyor (Yeşil Atlas Dergisi, 2003).

İZMİR'İN DOĞAL SİTLERİ

Kentin kuzeyinde bulunan İzmir Çiğli Kuş Cenneti yaklaşık 26.000 hektar alanı kapsamaktadır. Bu alanın 11.510 hektarı İzmir Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırları içinde yer almaktadır. Alan Çevre Bakanlığı tarafından 15.04.1998 tarihinde (özellikle Su Kuşları Yaşamı ortamı olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanların Korunması) Ramsar Sözleşmesi listesine dahil edilmiştir. Ramsar alanı yaklaşık 15.375 hektardır. Bunun yanı sıra alan İzmir I Nolu K.T.V.K.K'nun 18.02.1999 gün, 7770, 7770/1, 7770/2 sayılı kararları ile 1.ve 3.derece Doğal Sit ve 1.Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edilmiştir. Daha sonra İzmir 2 Nolu K.T.V.K.K'nun 03.04.2002 tarih, 10550 ve 26.09.2002 tarih 10936 sayılı kararları ile 1.ve 3.derece Doğal Sit alan sınırları büyütülmüştür. Son olarak zmir 2 Nolu K.T.V.K.K'nun 03.04.2002 tarih, 10551 sayılı karar ile Ramsar Sınırının denizdeki alanını da dikkate alarak 1.Derece Doğal Sit alanını denizden de kapatarak ayrıca bir koruma önlemi alınmıştır. Bölge ile ilgili B.Ş.Belediyesi yetkisinde kalan alanda Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hazırlanmış olup, 10.11.2003 tarih ve 05/230 sayılı Belediye Meclis Kararı ile 22.12.2003 tarihinde Belediye Başkanlığımızca onanmıştır.

Kentin kuzeyinde yer alan bir diğer doğal sit alanı da Doğançay, ve Atatürk Ormanı Doğal sit alanıdır. İzmir I Nolu KTVKK.nun 15.10.1992 tarih ve 4020 sayılı kararı ile doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. 397 hektarlık bir alan kapsamaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planı onanlıdır.

Kentin doğusunda yer alan Bornova Manisa yolu güneyi Çiçekliköy çevresi doğal sit alanı zmir I Nolu KTVKK.nun 17.12.2002 gün ve 10162 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. 3307.8 hektarlık alanı kapsamaktadır.

Bornova ilçesinde yer alan bir diğer doğal sit alanı da Kavaklıdere 1.derece doğal sit alanıdır. Alan İzmir 1 Nolu KTVKK.nun 31.7.2002 gün ve 10027 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. 440 hektarlık alanı kapsamaktadır.

Güneyde ise Gökdere 1.derece doğal sit alanı bulunmaktadır. İzmir 1 nolu KTVKK.nun 31.7.2002 gün ve 10027 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. 805,8 hektarlık bir alanı kapsamaktadır.

Kentin batısında ise Narlıdere ve Balçova doğal sit alanları bulunmaktadır. Toplam 927 hektar olan alanda Narlıdere kesimi İzmir 1 Nolu KTVKK.nin 17.12.2002 tarih ve 10167 sayılı kararı ile Balçova kesimi ise aynı kurulun 17.12.2002 tarih ve 10168 sayılı kararı ile doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. Narlıdere doğal sit alanına ilişkin koruma amaçlı nazım imar planı onaylıdır.

Ayrıca kentin merkezinde yer alan Kültür park (fuar) alanı da İzmir 1 Nolu KTVKK.nun 12.11.1992 tarih ve 4072 sayılı kararınca doğal sit olarak tescil edilmiştir. 42 hektarlık bir alanı kapsamaktadır.

İnciraltı

İnciraltı, İzmir 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1 nci derece doğal sit alanı ilan edilmiştir. Aslında İnciraltı, İzmir'in, doğal özelliklerini korumuş, yeşil kalmış yegane yeridir ve bu bölge üzerinde yıllardır rant elde edebilme amacıyla çeşitli girişimler ve spekülasyonlar sürmektedir. Önceleri seracılık ve benzeri tarım faaliyetleri için kullanılan bu bölge, İzmir'de yaşayan ve üst gelir gurubuna dahil bazı kişiler tarafından yaz-kış oturma amacıyla yaptırılan villaların istilasına uğramıştır. Üstelik burası Uluslar arası Ramsar Sözleşmesiyle de koruma altına alınmış olan, İzmir'in 2. büyük kuş cenneti Çakalburnu dalyanı sulak alanını da kapsamaktadır. Tarımsal alanlarda geçerli olan imar yönetmeliğinin ilgili maddesine göre, bağ, bahçe, sayfiye evi niteliğinde en çok iki katlı ve 250 m² yi aşmayacak şekilde tarlanın yüzölçümünün % 5' ini aşmayan yapı yapılabileceği hükmünden yararlanılarak, son derece yüksek maliyetli, her türlü konforu barındıran hatta müştemilat adı altında yapılan eklemelerle alanı 250 m²'yi de aşan bu yapılar bu bölgenin insanların tarımsal nitelikten kazanç bekleme amaçlarından, bunun yerine, arsa ve arazi rantından kazanç bekleme şekline dönmesinde etkili olmuşlardır. Bu dönüşüm süreci içinde, İnciraltı' ndaki araziler el değiştirmeye başlamış ve bu arazilerin çoğu; holdinglerin, büyük şirketlerin, müteahhit firmaların, ve İzmir'in zengin kesiminin eline geçmiştir (Bolca, 2006).

Artık beklentiler, villa yapmak ve orada oturmak yerine, son yıllarda moda olan ve İzmir'in her yerinde mantar gibi biten iş merkezleri, büyük alışveriş ve eğlence merkezleri gibi yapılar yapabilmek için İnciraltı' nın yapılaşmaya açılmasını bekler hatta yapılaşmaya açılması için girişimlerde bulunma durumuna girmiştir. Bu sürecin hızlanmasında, Çeşme otoyolu ile eski mevcut yol arasında kalan bölgenin çok katlı ve yoğun yapılaşmaya açılması rol oynamıştır. Bu bölgede yapılmış olan bazı alışveriş merkezlerinin inşaatlarının imar planı onaylanmadan başladığı şeklinde söylemler vardır. Bu şerit şeklindeki bölgede çok hızlı bir şekilde iş merkezleri, alışveriş merkezleri gibi yapılaşmalar meydana gelmiştir.

Böyle hızlı bir yapılaşma oluşumu, İnciraltı' nda yer kapatmış olan kesimlerin de iştahını kabartmış ve geçen dönem İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce İnciraltı' nın % 20 yoğunluklu yapılaşma oranı ile imara açılması için tavsiye kararı alınmıştır. Bu süreçte çok hızlı bir şekilde yeni bir imar planı yapımı son derece gizli tutularak ve sessizce bir takım bürokratik engeller de (mülk sahibi holdinglere göre) aşılarak sonuç aşamasına gelinmiştir. Özellikle yerel seçimlerin yaklaştığı bir dönemde hızlanan bu faaliyetler içinde, önceki imar haklarının çok daha fazlasına izin veren bir yüksek yapı projesi ön plana çıkmıştır. İnciraltı Özdilek A.Ş. turizm ve Alışveriş Merkezi adındaki bu proje, İnciraltı öğrenci yurtlarının hemen yanında tasarlanmaktadır. Önceki imar durumuna göre, bu arazide en fazla % 50 yoğunlukta Turistik Tesis yapılabilir iken, Mimarlar Odasının görüşüne göre, "İmar planı yapılması ve değişikliklerine ait esaslara dair yönetmeliğin" ilgili koşullarına aykırı olan noktasal plan değişikliği yapılmış ve yapılaşma oranı % 50 den, % 150'ye, turistik tesis koşulu da, "Turizm ve Ticaret Merkezi" şeklinde değiştirilmiştir. Bu şekilde aynı araziye daha önce turistik tesis olarak yapılacak yapının 3 misli bir büyüklükte turistik tesis ve büyük bir alışveriş merkezi yapılabilmesi olanağı yaratılmıştır.

Hazırlanan mimari proje hem yaygın bir alışveriş merkezi hem de yüksek bir turistik tesis bloğunu da içermekte olduğundan, mevcut İzmir Büyükşehir Belediyesi Yüksek Yapılar Yönetmeliği hükümlerince, ilgili meslek odalarının da katıldığı "yüksek yapılar inceleme

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

kuruluna” onay için sunulmuştur. Bu kurulun üyesi olan mimarlar odası ve şehir plancıları odası, bu projeye raporlarında açıkladığı nedenlerden dolayı onay vermemişlerdir. Bu süreç içinde, yüksek yapılar inceleme kurulu, İzmir’deki üniversitelerin şehircilik bölümlerinden uzman görüşü alınması kararını almışlardır. Ancak yüksek yapılar inceleme kurulu, üniversitelerden henüz görüş gelmeden (ya da kurula iletilmeden) bu projeye oy çokluğu ile onay vermişlerdir. Mimarlar odası bu değerlendirmeye katılmayarak olumsuz görüş belirtmiştir. Bunun üzerine Mimarlar Odası, ayrıcalıklı imar hakkı doğuran noktasal imar plan değişikliği için ilgili belediyelerine dava açmıştır ve bu dava sürmektedir (www.izmimod.org.tr/index.php?sayfa=2001_12_12&bolum=bultenler&kat=dev - 25k -).

Seçimleri takiben yerel yönetimlerde değişiklikler olmuş ve İnciraltı için süren imar beklentileri doruğa ulaşmıştır.

İzmir Kuş Cenneti

İzmir Körfezi’nin kuzeyinde, Gediz Deltasında yer alan İzmir Kuş Cenneti ve çevresi, sulak alan bütününde, fauna (özellikle kuş varlığı açısından) ve flora varlığını farklı peyzaj birimlerinde (sazlıklar, adalar, lagünler, bataklıklar), karşılıklı ekosistemin ilişkilerini bir arada barındırmaktadır.

Bölgede, denizin, Gediz deltasını ve kara ekosistemiyle birbirini destekler ya da rekabet halinde olarak karşılıklı etkileşimi; peyzaj birimlerinde yıl boyunca tatlı ve tuzlu su hareketleri yanında atmosferik olaylar ve ekosistem ilişkilerini yönlendiren kültürel etkinlikler (tuz üretimi, tarım, su akışının değiştirilmesi) boyutunda dinamik ilişkileri ortaya koymaktadır.

Hassas ekosistem ilişkileri örgünündeki İzmir Kuş Cenneti ve çevresi, günümüzde ekonomik getirisi olmadığı tezinden hareketle, ekonomik rant politikalarının yönlendirdiği kentsel gelişme senaryolarının baskısı altındadır. Bu duruma karşın, bölgenin hassas ilişkilerinin korunup sürdürülmesindeki yararların (denizin olası sel baskınlarını sönmülmesi, suyu arıtması, içerisinde barındırdığı değişik türde canlı varlığına yaşam ortamı sağlaması) ve ilişkili olarak alan kullanım kararlarının, fiziksel planlama süreci bütününde, bölgenin sürdürülebilir yönetimi temelinde yönlendirilmesi, konunun bütün olarak ele alınmasında önem taşımaktadır.

Fiziksel planlama süreci ile kamu beklentilerinin bölgeyi sadece ekonomik rant aracı görme çözümsüzlüğü yerine, koruma ve yönetim olgusunu, kültürel kullanımlarla ekosistem ilişkilerinin sağlıklı işlemi temelinde, ilişkilendiren planlama yaklaşımları ve yapılanmalarına gerek vardır (Küçükbaş, 2000).

Kültürpark

İzmir Kültürpark alanı, 1936 yılında dönemin belediye başkanı Sn. Behçet Uz tarafından kent içi yeşil alan olarak ayrılmış ve düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda ağaçlandırılmış, farklı ağaç ve bitki örnekleriyle zenginleştirilmiştir. Kültürpark, İzmir kenti içindeki yoğun yapılaşmadan bugüne kadar az da olsa korunabilmiş ender yeşil alanlardan birisidir.

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

Kentin bütünü göz önüne alındığında, çevredeki yerleşmeler ve kentsel yeşil alan gereksinmesi açısından gelecekte kent geneline aktif, yeşil alan olarak hizmet verebilecek önemli bir alandır. Kültürpark yer altı otoparkı planlama ilkelerine, çevre ve kamu yararına aykırıdır.

İzmir İli, Alsancak, 218 pafta, 1068 ada, 1 parselde kayıtlı bulunan ve Kültürpark (Fuar) alanının, yeşil alan ve park olarak ayrılan bölümünde "Yeraltı Otoparkı" yapılmak üzere, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 13.07.2004 tarih, 05.82 sayılı kararı ile plan değişikliğine gidilmiş ve plan değişikliği İzmir Konak Belediye Meclisi'nin 02.09.2005 tarih, 72/152 sayılı kararı ile kabul edilerek, 17.02.2006 tarihinde askıya çıkarılmıştır. Konak Belediyesi, bazı Oda birimlerimizce yapılmış olan itirazlara yanıt vermemiştir.

TMMOB İzmir İl Koordinasyon Kurulu'nu oluşturan ve ekte imzası bulunan Oda Birimleri olarak aşağıdaki konulara kamuoyunun dikkatini çekmek isteriz;

1.Uygulamaya konulmaya çalışılan proje, şehircilik ve planlama ilkelerine, kamu yararına uygun değildir. Doğal silüet bozulmadan, park alanı içerisindeki tarihi ve genç ağaçlara ve çevreye doğrudan ve dolaylı zarar verilmeden, söz konusu yeraltı otopark projesi uygulanamaz.

2.Kültürpark, T.C. İzmir 1. No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.11.1992 gün ve 4072 sayılı kararıyla 2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Kent merkezindeki tek ciddi kentsel yeşil alan olması ve tarihsel süreçte kente kazandırılmış özel bir bölge olması dikkate alındığında, yapılması düşünülen yeraltı otoparkı ile Kültürpark'ın açık yeşil alan ve kültürel işlevine yönelik, geri dönüşü mümkün olmayan bir sorun yaratılmış olacaktır.

3.Araç trafiğinin ve otopark gereksinmelerinin kent merkezinde en aza indirilmesi gibi çağdaş bir çözüme yönelmek yerine, Kültürpark ve çevresinin, otopark gereksinimi için feda edilmeye çalışılması kesinlikle kamu yararına değildir. Kültürpark, otopark yapılabilecek boş alan değildir.

4.Bu yeni plan ile Kültürpark, kent içi araç trafiğine açılmış olacaktır. Araç trafiği, 26 Ağustos kapısı önünde, koşu yolunda spor yapan yayalarla, hemzemin olarak (aynı kotta) kesişmekte, sporcuların ve yayaların can güvenliklerini riske etmektedir. Bu kapı, giriş çıkış kapısı olarak kullanılacağından yoğun bir taşıt trafiği olması olasıdır. Giriş-çıkış bölümünde genişliği 7 metre olan yol, kenarındaki ağaçların kök bölgeleri nedeniyle yaşam faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyecektir.

5.Proje gerçekleştirildikten sonraki aşamada nasıl bir peyzaj oluşacağını gösteren, yapım sırasında hangi ağaçların taşınacağı, hangi ağaçların zarar göreceği, yakın gelecekte hangi ağaçların kuruyacağını, yeraltı su dengesinin nasıl etkileneceğini, doğal silüetin nasıl olacağını, artan araç trafiğine bağlı olarak artacak olan egzoz emisyonlarının Kültürparkın doğal yapısına ve yeşil dokusuna verebileceği zararlara yönelik ilgili Oda birimlerimizden bilimsel ve teknik içerikli bilgilere danışılmadan proje yapılmıştır.

6.Yeraltı otoparkının üstü Kültürpark için geniş bir açık alan olanağı sunmakla beraber otoparkın üzerindeki toprak tabakasının sığ olacağı düşünüldüğünde; geniş yüzeylerde çim alan oluşturma dışında, gövde yüksekliği kadar kök uzunluğuna sahip olan kazık-kök yapıllı ağaçların ve ağaç-ağaççık-çalı bitkilerinin uygun koşullarda yaşatılması söz konusu olmayacaktır. Bu koşullarda yerüstünde kazanılacak açık alanın gerek kendi yakın çevresinde gerekse de Kültürpark bütününe yönelik ekolojik katkıları yok denecek kadar düşük düzeyde kalacaktır.

7.İki ağaç arasının 8.15 m. olduğu iç yolun altına, 8.50 m. genişliğinde tünel yapıp, ağaçların köklerinin ve gövdelerinin zarar görmeyeceğini iddia etmek, akla, mantığa, bilime aykırıdır.

8.Kültürpark, günümüze kadar geçen süreçte, gerek bölgemize özgü gerekse egzotik bitkilerin oluşturduğu önemli bir ekosisteme sahiptir. Yeraltı otoparkı yapımı sürecinde söz konusu ekosistemin varlığını destekleyen özellikle taban suyu hareketleri olumsuz etkilenecektir. Bu durumda önerilen otoparkın öncelikle yakın çevresi olmak üzere mevcut yerel ve egzotik bitkilerin yaşamı tehdit altına girecektir.

9.Kültürpark'a, 590 araçlık otopark yapılması soruna çözüm getirmeyeceği gibi tersine Kültürpark'ın mevcut araç trafiğinin en az iki katına çıkmasına neden olunacaktır.

10.Kentin Ulaşım Ana Planı mutlak surette ve bir an evvel hazırlanmalıdır. Plan hazırlığına yönelik olarak uzman Oda birimlerimiz katkıda bulunmaya hazırdırlar. Böyle bir plan olmadan, söz konusu projenin kentin gündemine dahi sokulmaması gerekir. Esasen, bu otopark, planlanmış bir kent trafiğinin ve otoparklar sisteminin bir parçası değildir.

Kültürpark, tescilli 2. Derece Doğal Sit ve aktif yeşil alan ve park olduğu için, mevcut yasa ve yönetmeliklere, planlama ilkelerine, imar mevzuatına göre, amacı dışında kullanılamaz ve yapılaştırılmaz. Yeterli araştırma yapılmadan, Kültürpark Yeraltı Otopark yapımı, şehircilik ve planlama ilkelerine, Koruma Kurulu (koşullu) kararlarına, çevre sağlığı koşullarına ve kamu yararına aykırıdır. Güzel İzmir'imizde yaşamın sürekliliği için otoparktan çok daha fazla İnciraltı gibi, Kültürpark gibi yeşil alanlara ihtiyaç vardır.

Bu kadar uğraşı ve baskı sonucunda otoparkla ilgili dava kazanılmış ve bu karar geri alınarak iptal edilmiştir. Ne yazık ki Türkiye'de bu tür davalar her zaman mahkemelerle kazanılmakta uzlaştırıcı bir yaklaşım sergilenmemektedir (www.agaclar.net/forum/archive/index.php/t-1397.html - 14k -).

Çiçekliköy-Yakaköy ve çevresi

İzmir-İstanbul karayolunun 20. km.'sinden sağa sapıldığında 1km. sonra İzmir ili-Bornova ilçesine bağlı Çiçekliköy' e ve 4 km. sonra da Yakaköy'e ulaşılmaktadır. Çiçekliköy' ün 800 m. Aşağısı vejetasyon örtüsünü oluşturan Kızılçam ormanı ve altı maki formasyonu ile kaplıdır. Ormandan açılmış yerlerde insan eliyle dikilmiş zeytin, bağ ve kiraz ağaçları bulunmaktadır.

Çiçekliköy, Abdülhamit zamanında Bosna'dan getirilen 11 aile tarafından kurulmuştur. Yakaköy ise önceleri Rum yerleşimi olarak çok eskilere dayanmaktayken, daha sonra gelen

*Bu Bildiri Peyzaj Mimarları Odası Adına Düzenlenmiştir.

Yörükler ve Araplar ile daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Kurtuluş savaşı sırasında Rumların terk etmesiyle Rumlara ait binalar tamamen yok edilmiştir. Bağ ve zeytinlikler kısmen tahrip olmuş, ancak bir kısmı varlığını korumuştur (www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=386&MenuName=ieklı%20ky - 22k -).

Çevrede piknik alanları ve kent ormanı varlığı nedeniyle orman içi alanlar rekreasyonel kullanıma açılmış, doğal çeşitlilik bu nedenle son derece azalmıştır. Ankara asfaltı ile köyler arasındaki araziler tarım alanları ile örtülüdür. Ankara asfaltına doğru ilerledikçe çimento fabrikalarının malzeme alım yerleri dikkat çekmektedir. Bu alanlarda bozuk Kızılcım ve Palamut meşesi baskın maki formasyonu dikkati çekmektedir.

Yerleşim yerleri doğal sit kapsamına alındığı halde, malzeme alım yerlerinin giderek parsel parsel sitten çıkarılıp derecelerinin düşürüldüğü görülmekte, alan bütünlüğü yönünden ise tamamen kazılacak alanlarla çevrili parseller ortaya çıkmaktadır. Çiçekliköy’ de yapılması düşünülen barajın ekosisteme olan etkilerinin irdelenmemesi alandaki karmaşaya katkıda bulunmaktadır.

Özetle doğal niteliğini kaybetmiş, asırlardır yerleşim yeri ve tarımsal alan niteliği taşıyan ve ağaçlandırılmış kültürel alanlar doğal sit kapsamına alınmış, bunun yanı sıra doğal maki ve ormanlık alanlar, doğayı en şiddetle tahrip eden maden kazılarına açılmıştır. Bazı dere kıyıları ve çukur alanlarda yerleşim yerleriyle iç içe ve tarımsal alanların çitlerini oluşturacak şekilde biyolojik çeşitlilik dikkati çekmektedir. Yaz aylarında yaşanan büyük yangın felaketi de üstüne tuz biber olmuştur. Bu yangın felaketinin ardında orman ağaçları ile ilgili rant kaygısının da yattığı düşüncesi vardır.

SONUÇ

Ne yazık ki ülkemizdeki her doğal sit alanında olduğu gibi İzmir’de de, başka alan yokmuş gibi, tüm alansal sorunlar, korunması gereken doğal alanlar ya da doğal sitler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kişisel menfaatler her zaman ön plandadır. Küresel ısınmanın pençesi altındaki dünyamızda, bu gidişle zamanı gelecek insan yaşamı için çok büyük önem taşıyan doğal alanlardan eser kalmayacaktır.

KAYNAKLAR

Anonim , “Shaping Tomorrow’s Landscape Preservation of Existing Values in Landscapes and the Creation of New Landscapes”, Djamlalatan Publishers Catographers at Amsterdam Printed in the Netherlands, 1964.

Bolca, M ve ark., “ Determination of Impact of Urbanization on Agricultural Land and Wetland Land Use In Balçova’ Delta by Remote Sensing and GIS Technique”, Environmental - Monitoring and Assessment,http://www.springer.com/openchoice, http://emas.edmgr.com/, 2006.

Gülez, S., “Doğal Anıtların Sınıflandırılması”, Tabiat ve İnsan Dergisi, Yıl: 18, Sayı:1, Ankara, (1984).

Küçükerbaş, E . V. Ve ark, “Çevre Koruma Bağlamında İzmir Kuş - Cenneti ve Çevresinin Önemi Üzerinde Bir Araştırma”, E.Ü. Bilimsel Araştırma Proje Raporu, Proje No: 2000-ZRF-020, Bornova İzmir, 2003.

Yeşil Atlas Dergisi, “Türkiye’nin Korunan Alanları”, No: 2003/01, ISSN 1303-2852, Sayı:6, Kasım 2003, Sf: 49,50, 2003.

Zafer (Türkyılmaz), B., “Türkiye’de Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirleme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir/Kemalpaşa Örneklemesine Dayalı Yöntem Araştırması”, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi, Sf: 1,2,3,4.,1991.

Türkyılmaz, B. ve ark, “Doğal Sitlerin Belirlenmesi ve Sınıflandırılmasında - Coğrafi Bilgi Sisteminin Kullanılabilirliği ve Bir Örnekleme Alanında (Kaynaklar Beldesi-İzmir) Veri Tabanı Oluşturma Üzerinde Araştırmalar”, Proje no: 102 Y 046 TÜBİTAK, www.tubitak.gov.tr, Ankara 2006.

www.izmimod.org.tr/index.php?sayfa=2001_12_12&bolum=bultenler&kat=dev - 25k –

www.agaclar.net/forum/archive/index.php/t-1397.html - 14k -

www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=386&MenuName=iekli%20ky - 22k –